

УДК 141.5.:316.613

Володимир Попов
Олена Попова

ДИСКУРС ІДЕНТИЧНОСТІ ТА КОНФЛІКТ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Проблема ідентичності стала «проклятою» проблемою української гуманітаристики та предметом різноманітних політичних спекуляцій. Починаючи з «Двох Україн» Миколи Рябчука (2003) [1] та політичних ігор навколо пошуку межі «українського розколу», який здійснюється не лише прибічниками «руського міра», але й поважними вітчизняними інтелектуалами, здається лише дуже лінивий не висловив своєї думки з цієї проблеми. Сторони сучасного інформаційного та ідеологічного протистояння намагаються накинути іншим своє бачення стану ідентичностей, їхнього ставлення, що визначає їх опис та інтерпретацію подій, формує потрібний порядок денний.

Сучасна ситуація є наочним прикладом таких маніпуляцій із ідентичністю та пам'яттю, які формують хибні концептуалізації процесів, що протікають в Україні. З боку противника, у випадку потурання вітчизняних «добродіїв», українцям нав'язується штучна ідентифікація за регіональним походженням. Стереотип «донецького» як природного сепаратиста, проросійського «ватника» та прибічника авторитарної соціальної системи є найбільш шкідливим в умовах сучасного конфлікту. У суспільну думку закладаються концепти «розділеного українського суспільства», для якого «протягом 23 років незалежності не було знайдено об'єднуючої ідеї нації». Це підсилюється історичними асоціаціями із релігійного протистояння «католицького» та «православного світів», «козацької України» та «уніатської Галичини» тощо. Із цього роблять висновки, що в нас іде «громадянська війна», до чого ще додають геополітичні міркування про протистояння Росії і США.

Але всі ці міркування базуються на ідеологічному лукавстві та політичних маніпуляціях. Вони полягають у перенесенні сучасної ситуації та її розмежувань на минулі століття. Межі розмежувань

українських регіонів та ідентичностей протягом останніх віків зазнали кардинальних змін. Конфесійний принцип розмежування доби XVII-XVIII ст., який ділив Україну на Захід-Схід, був давно заміщений принципом, що виходить із українського модерного націєтворення, яке було позаконфесійним та внутрішні межі якого окреслені державними кордонами XIX – першої половини XX ст. Витоком проекту модерної української нації є не Західна Україна, як це стверджують московські «українознавці», а Харків та Полтава, а Галичина до процесу долучається досить пізно (аж у 1860-1880-х рр.). Сучасна соціокультурна мапа України закладається процесами індустріалізації та урбанізації, коли відбувається спонтанна русифікація міського населення, що підкріплюється масовою міграцією росіян. Величезні катастрофи Голодомору та Голокосту, сталінських та гітлерівських концтаборів, а також політика індустріалізації та формування радянської нації («советского народа») заклали основу сучасних ідентичнісних розмежувань – сформувавши «бандерівську» Західну Україну та «пролетарський радянський Донбас». Отже, сучасна мапа ідентичностей України має корені у 1930-40-х рр., про що свідчить і актуальна історична пам'ять Донбасу, яка зосереджена на радянському історико-героїчному наративі і цілком не зважає на історію «до першої п'ятирічки». Психологія донецького сепаратизму є наслідком денаціоналізації, маргіналізації та споживацько-насильницьких мотивацій притаманних пострадянському гомо урбаніс. У той же час, найбільш освічена, проєвропейсько орієнтована частина населення Донбасу цілком свідомо зробила свій вибір на користь України.

Цілком слушно переосмислює свої погляди щодо «розколотої країни» вже згаданий Микола Рябчук у статті «Дві України: кінець амбівалентности?». Зокрема він пише, що «Неоголошена російсько-українська війна каталізувала зростання радше українського громадянського, ніж етнічного націоналізму... Абсолютна більшість російськомовних українців і відносна більшість етнічних росіян... зробили в умовах війни проукраїнський вибір, спираючись насамперед на громадянські, а не на етнічні чи мовно-культурні пріоритети. Це не означає, що проблема гармонійного співіснування двох основних мовно-культурних груп автоматично вирішилася. Вона радше втратила актуальність на час війни під тиском значно нагальніших проблем. Її подальше розв'язання залежатиме великою мірою від здатності України реформувати інституції, за-

провадити чіткі й однакові для всіх правила гри, збудувати повноцінну ліберальну демократію» [2].

Таким чином, сучасний дискурс ідентичності містить у собі великі пастки і потребує особливої ретельності та обережності. Ці пастки є як об'єктивні, що полягають у ретроспективному перенесенні на минуле сучасних розмежувань, і суб'єктивні, які формуються свідомо за допомогою інформаційної політики. Це потребує постійної філософської рефлексії щодо проблематики національної ідентичності.

Література:

1. Рябчук М. Дві України / М. Рябчук // Критика. – 2001. – Ч.10.– С.12-21.
2. Рябчук М. Дві України: кінець амбівалентності? [Електронний ресурс] / М. Рябчук // Критика. – 2015. – №1-2. – Режим доступу до часопису : <http://krytyka.com/ua/articles/dvi-ukrayiny-kinets-ambivalentnosity>.